YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO

11 päivänä marraskuuta 1997 *

Yhdistetyissä asioissa C-359/95 P ja C-379/95 P,

Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään oikeudellisen osaston virkamiehet Francisco Enrique González-Díaz ja Richard Lyal, prosessiosoite Luxemburgissa c/o oikeudellisen osaston virkamies Carlos Gómez de la Cruz, Centre Wagner, Kirchberg,

ja

Ranskan tasavalta, asiamiehenään ulkoasianministeriön oikeudellisen osaston apulaisjohtaja Jean-François Dobelle, avustajinaan asiamiehinä saman osaston apulaisosastopäällikkö Catherine de Salins ja tehtävään samalla osastolla määrätty Jean-Marc Belorgey, prosessiosoite Luxemburgissa Ranskan suurlähetystö 8 B boulevard Joseph II,

valittajana,

jossa valittajat vaativat kahdessa muutoksenhaussaan Euroopan yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen (laajennettu ensimmäinen jaosto) asiassa T-548/93, Ladbroke Racing vastaan komissio, 18.9.1995 antaman tuomion (Kok. 1995, s. II-2565) kumoamista,

vastapuolena:

* Oikeudenkäyntikieli: englanti.

Ladbroke Racing Ltd, Englannin oikeuden mukaan perustettu yhtiö, edustajinaan Jeremy Lever, QC, barrister Christopher Vajda, solicitor Stephen Kon'in valtuuttamana, prosessiosoite Luxemburgissa asianajotoimisto Winandy & Err, 60 avenue Gaston Diderich,

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN,

toimien kokoonpanossa: presidentti G. C. Rodríguez Iglesias, jaostojen puheenjohtajat C. Gulmann, H. Ragnemalm ja R. Schintgen sekä tuomarit G. F. Mancini, P. J. G. Kapteyn (esittelevä tuomari), J. L. Murray, D. A. O. Edward, J.-P. Puissochet, G. Hirsch ja P. Jann,

julkisasiamies: G. Cosmas,
kirjaaja: apulaiskirjaaja H. von Holstein,

ottaen huomioon suullista käsittelyä varten laaditun kertomuksen,

kuultuaan asianosaisten 21.1.1997 pidetyssä istunnossa esittämät suulliset huomautukset,

kuultuaan julkisasiamiehen 13.5.1997 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Euroopan yhteisöjen komissio ja Ranskan tasavalta ovat yhteisöjen tuomioistuimeen 22.11.1995 ja 27.11.1995 toimittamillaan valituksilla (komissio C-359/95 P ja Ranska C-379/95 P) hakeneet muutosta EY:n tuomioistuimen perussäännön 49 artiklan nojalla ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa T-548/93,

Ladbroke Racing vastaan komissio, 18.9.1995 antamaan tuomioon (jäljempänä valituksenalainen tuomio), jossa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on kumonnut komission 29.7.1993 päivättyyn kirjeeseen sisältyvän päätöksen, jossa tämä oli hylännyt Ladbroke Racing Ltd:n (jäljempänä Ladbroke) perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan perusteella tekemän valituksen.

2 Yhteisöjen tuomioistuimen presidentin 29.1.1996 antamalla määräyksellä asiat C-359/95 P ja C-379/95 P yhdistettiin kirjallista ja suullista käsittelyä sekä tuomion antamista varten.

3 Valituksenalaisesta tuomion 2—7 kohdasta ilmenee, että Ladbroke oli tehnyt 24.11.1989 komissiolle valituksen (IV/33.374), jonka se oli kohdistanut perustamissopimuksen 90 artiklan perusteella Ranskan tasavaltaa vastaan ja perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan perusteella Ranskan kymmentä tärkeintä hevoskilpailuja järjestävää yhtiötä ja Pari mutuel urbainia vastaan; Pari mutuel urbain on näiden kymmenen Ranskassa hevoskilpailuja järjestävän yhtiön taloudellinen etuyhteenliittymä (jäljempänä PMU), jonka nämä yhtiöt ovat perustaneet hallinnoimaan niiden oikeuksia järjestää hevoskilpailujen totalisaattoripeliä kilparatojen ulkopuolella.

4 PMU hallinnoi aluksi kilpailuja järjestävien yhtiöiden oikeuksia toimimalla "yhteisenä palveluna" valtion tulo- ja menoarviosta 16.4.1930 annetun lain 186 §:n täytäntöönpanemiseksi totalisaattoripelin laajentamisesta kilparatojen ulkopuolelle 11.7.1930 annetun asetuksen mukaisesti; sen 1 §:ssä säädetään, että "pariisilaiset kilpailuja järjestävät yhtiöt, jotka toimivat yhdessä pääkaupungin ulkopuolella kilpailuja järjestävien yhtiöiden kanssa, voivat maatalousministeriön luvalla ryhtyä järjestämään totalisaattoripeliä kilparatojen ulkopuolella". Hevoskilpailuja järjestävistä yhtiöistä 14.11.1974 annetun asetuksen nro 74-954 13 §:n säännösten mukaan PMU hallinnoi yksinoikeudella tästä ajankohdasta lähtien kilpailuja järjestävien yhtiöiden oikeuksia järjestää totalisaattoripeliä kilparatojen ulkopuolella, sikäli kuin niissä säädetään, että "kilparatojen ulkopuolisen totalisaattoripelin järjestämiseen luvan saaneet kilpailuja järjestävät yhtiöt — — antavat vedonlyönnin hoitamisen yhteiselle palvelulle nimeltä Pari mutuel urbain". Tämä PMU:n yksinoikeus on lisäksi turvattu kieltämällä muita kuin PMU:ta ryhtymästä järjestämään vedonlyöntiä hevoskilpailuissa (Pari mutuel urbainista 13.9.1985 annetun useita

ministeriöitä koskevan hallinnollisen määräyksen 8 §). Yksinoikeus ulottuu Ranskassa järjestettävien kilpailujen ulkomailla tapahtuvaan vedonlyöntiin ja ulkomailla järjestettävien kilpailujen Ranskassa tapahtuvaan vedonlyöntiin, jota voivat järjestää ainoastaan luvan saaneet yhtiöt ja/tai PMU (vuoden 1965 tulo- ja menoarviosta 23.12.1964 annetun lain nro 64-1279 15 §:n 3 momentti ja hevoskilpailuja järjestävistä yhtiöistä ja totalisaattoripelistä 4.10.1983 annetun asetuksen nro 83-878 21 §) (valituksenalaisen tuomion 3 kohta).

5 Valitus koski erityisesti sitä tapaa, jolla totalisaattoripeli järjestetään kilparatojen ulkopuolella Ranskassa.

6 Siltä osin kuin valitus kohdistui PMU:hun ja sen jäseninä oleviin yhtiöihin, Ladbroke väitti, että Ranskassa kilpailujen järjestämiseen luvan saaneet yhtiöt ja PMU olivat tehneet keskenään sopimuksia tai noudattaneet yhdenmukaistettuja menettelytapoja, joiden tavoitteena oli perustamissopimuksen 85 artiklan vastaisesti antaa PMU:lle yksinoikeus järjestää totalisaattoripeli kilparatojen ulkopuolella näiden yhtiöiden järjestämissä tai valvomissa kilpailuissa (valituksenalaisen tuomion 5 kohta). Lisäksi kilpailuja järjestävät yhtiöt käyttivät 86 artiklan vastaisesti määräävää asemaansa väärin antaessaan PMU:lle tällaisen yksioikeuden (valituksenalaisen tuomion 6 kohta).

7 Valituksen tämä osa koski lisäksi sellaisia sopimuksia tai yhdenmukaistettuja menettelytapoja, joiden tavoitteena oli perustamissopimuksen 85 artiklan vastaisesti tukea valtiontuen hakemista ja saamista PMU:lle sekä lisäksi antaa PMU:lle mahdollisuus laajentaa toimintaansa muihinkin jäsenvaltioihin kuin Ranskan tasavaltaan (valituksenalaisen päätöksen 5 kohta). Ladbroke vaati valituksessaan myös, että komissio määräisi lopettamaan perustamissopimuksen 86 artiklan rikkomisen, joka johtui PMU:n saamasta laittomasta valtiontuesta sekä siihen perustuvista eduista, joita käyttämällä PMU rajoitti kilpailua. Lisäksi Ladbroke ilmoitti komissiolle, että PMU käytti määräävää markkina-asemaansa myös muilla tavoin väärin, koska se käytti kohtuuttomasti hyväkseen sen palveluja käyttäviä pelaajia (valituksenalaisen tuomion 6 kohta).

8 Ranskan tasavaltaa vastaan suunnatussa valituksensa osassa Ladbroke väitti, että Ranskan tasavalta rikkoi ensinnäkin EY:n perustamissopimuksen 3 artiklan g kohtaa [aikaisemmin 3 artiklan f kohta], 5, 52, 53, 85 ja 86 artiklaa sekä 90 artiklan 1 kohtaa, koska Ranska oli säätänyt ja pitänyt voimassa lainsäädännön, jossa annetaan lainmukainen perusta toisaalta kilpailuja järjestävien yhtiöiden välisiin ja toisaalta niiden sekä PMU:n välisiin sopimuksiin, jolla annetaan PMU:lle yksinoikeus vedonlyönnin järjestämiseen kilparatojen ulkopuolella ja jossa muita kielletään ryhtymästä Ranskassa järjestettävien hevoskilpailujen kilparatojen ulkopuolella tapahtuvaan vedonlyöntiin muutoin kuin PMU:n välityksellä. Tämän lisäksi Ranskan tasavalta rikkoi Ladbroken mukaan EY:n perustamissopimuksen 3 artiklan g kohtaa [aikaisemmin 3 artiklan f kohta], 52, 53, 59, 62, 85 ja 86 artiklaa sekä 90 artiklan 1 kohtaa, koska se oli säätänyt ja pitänyt voimassa lainsäädännön, jossa henkilöitä kielletään ryhtymästä ulkomailla järjestettävistä hevoskilpailuista pelattavaan vedonlyöntiin Ranskassa muutoin kuin luvan saaneiden yhtiöiden ja/tai PMU:n välityksellä. Lisäksi Ranska rikkoi Ladbroken mukaan EY:n perustamissopimuksen 90 artiklan 1 kohtaa sekä 92 ja 93 artiklaa, koska PMU:lle oli myönnetty laitonta tukea (valituksenalaisen tuomion 7 kohta).

9 Komissio hylkäsi riidanalaisessa päätöksessä PMU:ta ja sen jäsenyhtiöitä vastaan perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan perusteella tehdyn valituksen toisaalta sillä perusteella, että perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklaa ei voida soveltaa ja toisaalta, koska yhteisöllä ei ollut asiassa riittävää etua (valituksenalaisen tuomion 13—19 kohta).

10 Komissio ei ottanut kantaa niihin valituksen kohtiin, jotka oli kohdistettu Ranskan tasavaltaa vastaan perustamissopimuksen 90 artiklan nojalla. Ladbroke oli nostanut ennen komission riidanalaista päätöstä laiminlyöntikanteen sillä perusteella, että komissio oli laiminlyönyt käyttää sille perustamissopimuksen 90 artiklan 3 kohdassa annettua toimivaltaa; ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin jätti kanteen tutkimatta asiassa T-32/93, Ladbroke vastaan komissio antamallaan tuomiolla (tuomio 27.10.1994, Kok. 1994, s. II-1015, 37 kohta) (valituksenalaisen tuomion 10 kohta).

11 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kumosi riidanalaisen päätöksen siksi, että kun komissio oli hylännyt lopullisesti PMU:ta ja sen jäsenyhtiöitä vastaan kohdistetun valituksen sillä perusteella, ettei perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklaa voitu soveltaa sillä perusteella, että yhteisön etu puuttui, saattamatta ensin päätökseen sen tutkimista, oliko Ranskan kansallinen lainsäädäntö yhteensopiva perustamis-

sopimuksen kilpailusääntöjen kanssa, komissio ei ollut täyttänyt velvollisuuttaan tutkia tarkasti valittajan sille esittämät tosiseikat ja oikeudelliset seikat sen vaatimuksen täyttämiseksi, että lopullisessa päätöksessä voidaan olla varmoja siitä, onko kilpailusääntöjä rikottu vai ei (valituksenalaisen tuomion 50 kohta). Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen mukaan komissio oli siten perustanut päätöksensä oikeudellisesti virheelliseen tulkintaan niistä edellytyksistä, joiden on täytyttävä, jotta voitaisiin lopullisesti päättää, onko kilpailusääntöjä väitetyllä tavalla rikottu (valituksenalaisen tuomion 51 kohta).

12 Tosiseikkojen seikkaperäisen esityksen osalta viitataan valituksenalaisen tuomion 1—19 kohtaa.

13 Komissio vaatii, että yhteisöjen tuomioistuin

1) kumoaa valituksenalaisen tuomion siltä osin kuin siinä kumotaan riidanalainen päätös,

2) hylkää EY:n perustamissopimuksen 173 artiklan mukaisen kanteen perusteettomana ja

3) velvoittaa Ladbroken korvaamaan sekä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa että yhteisöjen tuomioistuimessa aiheutuneet oikeudenkäyntikulut.

14 Ranskan tasavalta vaatii, että yhteisöjen tuomioistuin

1) kumoaa valituksenalaisen tuomion siltä osin kuin siinä kumotaan riidanalainen päätös ja

2) hyväksyy komission ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa esittämät vaatimukset.

15 Ladbroke vaatii, että yhteisöjen tuomioistuin

1) hylkää asioissa C-359/95 P ja C-379/95 P tehdyt valitukset,

2) velvoittaa komission ja Ranskan tasavallan korvaamaan sen oikeudenkäyntikulut,

3) toissijaisesti siinä tapauksessa, että se hyväksyy valitukset, tutkii asian ja lausuu niistä seikoista, jotka Ladbroke on asiassa T-548/93 nostamassaan kanteessa esittänyt, mutta joiden osalta ei ole annettu ratkaisua, tai palauttaa asian ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen, jonka on lausuttava näistä seikoista.

16 Komissio esittää valituksensa tueksi kolme perustetta. Ensimmäisen valitusperusteen mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tehnyt oikeudellisen virheen katsoessaan, että kun perustamissopimuksen 90 artikla ja perustamissopimuksen 85 ja 86 artikla voivat olla saman asian ratkaisemisen kannalta merkittäviä, komission on saatettava päätökseen 90 artiklaa koskeva tutkimuksensa ennen kuin se voi lausua 85 ja 86 artiklan soveltamisesta, tai siitä, onko yhteisöllä asiassa riittävä etu, jonka vuoksi valituksen käsitteleminen on aloitettava. Komission mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on siten vahvistanut ensisijaisuusjärjestyksen 6 päivänä helmikuuta 1962 annetun komission asetuksen N:o 17 (perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan ensimmäinen täytäntöönpanoasetus, EYVL 1962, 13, s. 204) mukaisen menettelyn ja jäsenvaltioihin kohdistetun, niiden jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättämistä koskevan menettelyn välillä; tämä ensisijaisuusjärjestyksen vahvistaminen ei komission mukaan ole yhteensopiva sen kanssa, että komissiolla on harkintavalta päättää, minkä osan valituksesta se tutkii ensiksi ja keitä vastaan (yrityksiä vai jäsenvaltiota vastaan) se aloittaa menettelyn ensimmäiseksi.

17 Komission toisen valitusperusteen mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tehnyt oikeudellisen virheen katsoessaan, että tätä yleistä periaatetta on sovellettava silloinkin, kun perustamissopimuksen 90 artiklaa koskeva kannanotto ei ole

loogisesti välttämätön ennen kuin voidaan ottaa kantaa siihen, voidaanko perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklaa soveltaa. Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole ottanut tässä asiassa huomioon komission esittämää seikkaa, jonka mukaan huolimatta siitä, onko Ranskan lainsäädäntö yhteensopiva perustamissopimuksen kanssa vai ei, asiassa puuttuvat tietyt 85 ja 86 artiklan soveltamiselta vaadittavat välttämättömät edellytykset, ja joka tapauksessa asiassa ei ollut kyseessä riittävää etua, jonka perusteella 85 ja 86 artiklan perusteella tehdyn valituksen käsittely olisi pitänyt aloittaa.

18 Kolmannen valitusperusteen mukaan asiassa puuttuvat perustelut, koska ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole noudattanut velvollisuuttaan toisaalta selittää, miksi komission oli tutkittava Ranskan lainsäädäntö 90 artiklan perusteella ennen 85 ja 86 artiklan perusteella tehtyjen valitusten hylkäämistä, ja toisaalta osoittaa, miksi komissio ei voinut ottaa huomioon yhteisön etua määritelläkseen, minkä ensisijaisuusjärjestyksen se antaa valituksen eri osille tai millä tavoin komissio on tässä asiassa selvästi virheellisesti arvioinut yhteisön edun.

19 Ranskan tasavalta vetoaa valituksensa tueksi myös kolmeen perusteeseen. Ensimmäisen valitusperusteen mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tehnyt oikeudellisen virheen siinä, että se ei ole ottanut huomioon yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytäntöä, jonka mukaan silloin, kun yrityksillä ei ole toimintavapautta valtion toimenpiteiden takia, kuten tässä asiassa Ranskan tasavallan mukaan on ollut vuodesta 1974 lähtien, perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklaa ei voida soveltaa näihin yrityksiin niin kauan kuin valtion toimenpiteet ovat voimassa.

20 Vastauksena Ranskan hallituksen tähän valitusperusteeseen komissio kuitenkin täsmentää, että on tehtävä ero ensiksi sellaisten valtion toimenpiteiden välillä, joilla valtio määrää yrityksen menettelemään 85 ja 86 artiklan vastaisella tavalla, ja toiseksi sellaisten valtion toimenpiteiden välillä, joilla valtio määräämättä jotakin henkilöä menettelemään näiden määräysten vastaisesti, luo sellaiset oikeudelliset puitteet, jotka itsessään rajoittavat kilpailua. Ensimmäisen tapauksen osalta komissio katsoo, että 85 artiklaa voidaan soveltaa yritysten menettelyyn kansallisten lakiin perustuvien velvollisuuksien olemassaolosta huolimatta ja riippumatta siitä, sovelletaanko näihin valtion toimenpiteisiin mahdollisesti perustamissopimuksen

3 artiklan g kohtaa sekä 5 ja 85 artiklaa. Komissio on itse asiassa väittänyt, että yritys voi ja sen täytyy yhteisön oikeuden ensisijaisuuden ja perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan ja 86 artiklan välittömän oikeusvaikutuksen takia kieltäytyä noudattamasta sellaista valtion toimenpidettä, jolla se määrätään menettelemään näiden määräysten vastaisesti.

21 Komission mukaan sen sijaan edellä mainitussa toisessa tapauksessa perustamissopimuksen 85 artiklaa ei tietyissä olosuhteissa voida soveltaa. Näin on tässä asiassa, koska vuoden 1974 asetuksessa ei määrätä tärkeimpiä kilpailuja järjestäviä yhtiöitä tekemään sopimusta, vaan annetaan PMU:lle yksinoikeus kilparatojen ulkopuolisen totalisaattoripelin järjestämiseen. Kilpailunrajoitus johtuu siten suoraan kansallisesta lainsäädännöstä ilman, että yritysten toimenpiteet olisivat sen aikaansaamiseksi välttämättömiä.

22 Ranskan hallituksen toisen valitusperusteen mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tehnyt oikeudellisen virheen siinä, ettei se ole ottanut huomioon vakiintunutta oikeuskäytäntöä, jonka mukaan henkilöllä, joka on tehnyt valituksen asetuksen N:o 17 nojalla, ei ole oikeutta vaatia lopullista päätöstä siitä, onko perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklaa väitetyllä tavalla rikottu. Etenkin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on Ranskan hallituksen mukaan jättänyt ottamatta huomioon komission esittämät perustelut, siitä, että yhteisöllä ei ole asiassa riittävää etua valituksen käsittelemiseen siksi, että se, että vuodesta 1974 lukien Ranskan vedonlyöntimarkkinoilla ei ollut kilpailua, johtui suoraan tästä lainsäädännöstä, mistä seuraa, että vaikka kilpailuja järjestävien yhtiöiden ja PMU:n todettaisiin rikkovan 85 ja 86 artiklaa, se ei Ranskan hallituksen mukaan vaikuta kilpailutilanteeseen vuodesta 1974 alkaen; vaikka niiden todettaisiin rikkoneen perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklaa ennen vuotta 1974, asiassa voitaisiin ainoastaan määrätä vahingonkorvausta ja korkoa, joiden määräämiseen komissiolla ei ole toimivaltaa.

23 Ranskan hallituksen kolmannen valitusperusteen mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tehnyt oikeudellisen virheen asettaessaan kyseenalaiseksi komission harkintavaltaan kuuluvan oikeuden päättää, ryhtyykö se toimenpiteisiin jäsenvaltiota vastaan sen takia, että lainsäädäntö on mahdollisesti perustamissopimuksen vastainen.

24 Tältä osin on todettava, että komissio ja Ranskan tasavalta kiistävät, vaikkakin eri sanamuodoin ja eri yhteyksissä, sen, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistui-

men perustelut olisivat sisällöllisesti oikeita siltä osin kuin se katsoi, että komission olisi pitänyt saattaa päätökseen sen tutkiminen, oliko Ranskan kansallinen lainsäädäntö yhteensopiva perustamissopimuksen kilpailusääntöjen kanssa, ennen kuin se pystyi lopullisesti hylkäämään perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan perusteella tehdyn valituksen.

25 Yhteisöjen tuomioistuimen on näin ollen tutkittava edellä esitetyt väitteet ja niiden perustelut sekä niiden taustalla olevan tuomion oikeudellinen päättely.

26 Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi valituksenalaisen tuomion 46 kohdassa, että komissio oli "ryhtynyt tässä asiassa tutkimaan kantajan perustamissopimuksen 90 artiklan perusteella tekemää valitusta arvioidakseen Ranskan kansallisen lainsäädännön yhteensopivuutta perustamissopimuksen muiden määräysten kanssa, ja että tämä tutkimismenettely on vielä kesken". Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen mukaan oli "siis syytä tutkia, saiko komissio hylätä kantajan perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan ja asetuksen N:o 17 perusteella tekemän valituksen lopullisesti ilman että se ensin oli saattanut päätökseen perustamissopimuksen 90 artiklan perusteella tehdyn valituksen tutkimista".

27 Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin huomautti valituksenalaisen tuomion 47 kohdassa, että "komissio on katsonut kirjallisessa ja suullisessa käsittelyssä, että kantajan valituksessa esiin tuotu kilpailua koskeva ongelma voidaan ratkaista vain tutkimalla, onko PMU:n lakiin perustuvaa monopolia koskeva Ranskan kansallinen lainsäädäntö yhteensopiva perustamissopimuksen määräysten kanssa, ja mahdollisilla perustamissopimuksen 90 artiklan mukaisilla toimilla, ja että tällainen tutkimus on ensisijainen, koska sen lopputulos koskee jokaista kilpailuja järjestävien yhtiöiden välistä olemassa olevaa tai tulevaisuudessa tehtävää sopimusta (vastineen 46 kohta)". Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi tämän perusteella, että "Ladbroken valituksessaan esittämiä kilpailuja järjestävien yhtiöiden ja PMU:n välisiä järjestelyjä ei ole voitu täysin tutkia perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan mukaisesti, jollei ensin ole arvioitu kansallisen lainsäädännön perustamissopimuksen määräysten mukaisuutta".

28 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi, että jos komissio toteaa, että kyseinen kansallinen lainsäädäntö on yhteensopiva perustamissopimuksen määräysten

kanssa, kilpailuja järjestävien yhtiöiden ja PMU:n kansallisen lainsäädännön mukaisen menettelyn on myös katsottava olevan yhteensopiva perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan kanssa; sitä vastoin jos niiden menettely ei ole yhteensopiva kansallisen lainsäädännön kanssa, on määriteltävä, rikotaanko menettelyllä perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklaa (valituksenalaisen tuomion 48 kohta). Jos komissio sen sijaan toteaa, ettei kansallinen lainsäädäntö ole perustamissopimuksen vastainen, sen on ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen mukaan tutkittava, antaako yhtiöiden sekä PMU:n tämän kansallisen lainsäädännön mukainen menettely aihetta siihen, että niihin kohdistetaan toimenpiteitä perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan rikkomisen lopettamiseksi (valituksenalaisen tuomion 49 kohta).

29 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tämän perusteella valituksenalaisen tuomion 50 kohdassa katsonut, että "kun komissio on päättänyt hylätä lopullisesti kantajan perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan perusteella tekemän valituksen saattamatta ensin päätökseen sen tutkimista, onko Ranskan kansallinen lainsäädäntö yhteensopiva perustamissopimuksen määräysten kanssa, komission ei voida katsoa täyttäneen velvollisuuttaan tutkia tarkasti kantajan sille esittämät tosiseikat ja oikeudelliset seikat — —, jotta täytettäisiin vaatimus siitä, että lopullisessa päätöksessä voidaan olla varmoja siitä, onko kilpailusääntöjä rikottu vai ei — —. Komissiolla ei siis ollut oikeutta asian tässä vaiheessa päättää, ettei perustamissopimuksen edellä mainittuja määräyksiä voida soveltaa kantajan väittämiin tärkeimpien Ranskassa kilpailuja järjestävien yhtiöiden ja PMU:n välisiin järjestelyihin, eikä komissiolla ollut vastaavasti oikeutta päättää, ettei yhteisöllä ole asiassa sellaista etua valvottavana, että kantajan väittämät kilpailusääntöjen rikkomiset olisi todettava, koska rikkomiset olivat aikaisemmin tapahtuneita".

30 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen oikeudellinen päättely perustuu siten siihen lähtökohtaan, että näiden yritysten kansallisen lainsäädännön mukaisen menettelyn lainmukaisuutta ja sitä, onko olemassa riittävää etua ryhtyä toimenpiteisiin yritysten osalta, on arvioitava sen mukaan, onko tämä lainsäädäntö yhteensopiva perustamissopimuksen kanssa.

31 Tältä osin on todettava, että kansallisen lainsäädännön yhteensopivuutta perustamissopimuksen kilpailusääntöjen kanssa ei voida pitää määräävänä perusteena

arvioitaessa sitä, sovelletaanko perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklaa yritysten kansallisen lainsäädännön mukaiseen menettelyyn.

32 Vaikkakin on totta, että ennen sen arvioimista, onko kilpailuja järjestävien yhtiöiden ja PMU:n menettely perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan mukaista, on tarpeen arvioida Ranskan lainsäädäntöä, tällaisen arvioinnin kohteena ovat kuitenkin ainoastaan ne vaikutukset, joita tällä lainsäädännöllä voi olla yritysten menettelyyn.

33 Perustamissopimuksen 85 ja 86 artikla koskevat ainoastaan yritysten omasta aloitteestaan toteuttamia kilpailunrajoituksia (ks. vastaavasti 86 artiklan osalta asia 41/83, Italia v. komissio, tuomio 20.3.1985, Kok. 1985, s. 873, 18—20 kohta; asia C-202/88, Ranska v. komissio, ns. telepäätelaitetapaus, tuomio 19.3.1991, Kok. 1991, s. I-1223, 55 kohta ja asia C-18/88, GB-Inno-BM, tuomio 13.12.1991, Kok. 1991, s. I-5941, 20 kohta). Jos kilpailua rajoittavan menettelyn käytöstä määrätään kansallisessa lainsäädännössä tai siinä luodaan sellaiset oikeudelliset puitteet, jotka itsessään eliminoivat mahdollisuuden yritysten väliseen kilpailuun, 85 ja 86 artiklaa ei sovelleta. Tällaisessa tilanteessa kilpailunrajoitus ei johdu — kuten näistä määräyksistä käy ilmi — yritysten itsenäisestä menettelystä (ks. myös yhdistetyt asiat 40/73—48/73, 50/73, 54/73, 55/73, 56/73, 111/73, 113/73 ja 114/73, Suiker Unic ym. v. komissio, tuomio 16.12.1975, Kok. 1975, s. 1663, 36—72 kohta ja varsinkin 65 ja 66 sekä 71 ja 72 kohta).

34 Perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklaa voidaan sitä vastoin soveltaa, jos osoittautuu, että kansallisen lainsäädännön mukaan on mahdollista, että yritykset estävät, rajoittavat tai vääristävät kilpailua itsenäisellä menettelyllään (ks. yhdistetyt asiat 209/78—215/78 ja 218/78, Van Landewyck ym. v. komissio, tuomio 29.10.1980, Kok. 1980, s. 3125; yhdistetyt asiat 240/82, 241/82, 242/82, 261/82, 262/82, 268/82 ja 269/82, Stichting Sigarettenindustrie ym. v. komissio, tuomio 10.12.1985, Kok. 1985, s. 3831 ja asia C-219/95 P, Ferriere Nord v. komissio, tuomio 17.7.1997, Kok. 1997, s. I-4411).

35 Kun komissio tutkii, onko yritysten menettely perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan mukaista, sen on ensin arvioitava menettelyyn vaikuttavaa kansallista lainsäädäntöä, mutta pelkästään siltä osin, onko kansallisen lainsäädännön perusteella mahdollista, että yritykset estävät, rajoittavat tai vääristävät kilpailua itsenäisellä menettelyllään.

36 Tästä seuraa, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tehnyt oikeudellisen virheen todetessaan, että komissio on perustanut päätöksensä oikeudellisesti virheelliseen tulkintaan niistä edellytyksistä, joiden on täytyttävä, jotta voitaisiin lopullisesti päättää, onko kilpailusääntöjä väitetyllä tavalla rikottu, koska se on hylännyt valituksen vedoten siihen, ettei perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklaa voitu soveltaa tässä asiassa ja siihen, että yhteisöllä ei ollut asiassa riittävää etua, saattamatta ensin päätökseen sen tutkimista, oliko Ranskan kansallinen lainsäädäntö yhteensopiva perustamissopimuksen kilpailusääntöjen kanssa.

37 Näin ollen valituksenalainen tuomio kumotaan ilman että olisi tarpeen tutkia kantajan esittämiä muita valitusperusteita.

Asian palauttaminen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen ratkaistavaksi

38 Yhteisöjen tuomioistuimen perussäännön 54 artiklan ensimmäisessä kohdassa määrätään, että jos muutoksenhaku todetaan aiheelliseksi, yhteisöjen tuomioistuin kumoaa yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomion. Se voi joko ratkaista asian lopullisesti itse, jos asia on ratkaisukelpoinen, tai palauttaa asian yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen ratkaistavaksi.

39 Koska asia ei ole ratkaisukelpoinen siksi, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on lausunut ainoastaan yhdestä Ladbroken väitteestä, asia palautetaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen ratkaistavaksi.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN

on antanut seuraavan tuomiolauselman:

1) Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa T-548/93, Ladbroke vastaan komissio, 18.9.1995 antama tuomio kumotaan.

2) Asia palautetaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen ratkaistavaksi.

3) Oikeudenkäyntikuluista päätetään myöhemmin.

Rodríguez Iglesias Gulmann Ragnemalm Schintgen

Mancini Kapteyn Murray Edward

Puissochet Hirsch Jann

Julistettiin Luxemburgissa 11 päivänä marraskuuta 1997.

R. Grass G. C. Rodríguez Iglesias

kirjaaja presidentti